

دهستان مارز، نگین گردشگری شهرستان قلعه گنج

نام و نام خانوادگی نویسنده*: محمدرضا محمدی مقدم

دانشجوی کارشناسی ارشد باستان شناسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.

Email: mohamadi ۷۰۲۲@gmail.com

چکیده

گردشگری از قدیم با انگیزه‌های متفاوت صورت می‌گرفت. در ایران گردشگری به معنای امروزی از دهه ۱۳۳۰ آغاز شد. امروزه این صنعت در جهان توسعه فراوانی یافته است و بسیاری از کشورها از این راه توانسته‌اند اقتصاد جوامع را بهبود ببخشند از اینرو به منظور راه به سوی توسعه بردن توجه به گردشگری می‌تواند نقش مهمی در جذب توریست ایفا کند. در این میان پژوهش حاضر بنا بر ضرورت پژوهش در دهستان مارز و فرصت‌های موجود در آن شکل گرفت. وجود طبیعت بی‌نظیر و در عین حال خاص، همراه با جریان زندگی روستایی چشم‌اندازی ویژه را برای جذب توریسم می‌طلبد. این تحقیق براساس مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی صورت گرفته است که به معرفی دهستان مارز به عنوان نگین گردشگری شهرستان قلعه‌گنج و شناسایی فرصت‌ها و تهدیدات موجود در آن می‌پردازد.

واژگان کلیدی: دهستان مارز، صنعت گردشگری، توسعه روستایی.

مقدمه

سفر و جهانگردی هر چند پدیده‌ای کهن است، اما انقلاب صنعتی، اختراعات و اکتشافات جدید، افزایش رفاه عمومی و اوقات فراغت انسان‌ها، باعث تغییرات اساسی در نقش، ابعاد و اهمیت آن شده است. امروزه شاهراه‌های اطلاعاتی از قبیل برنامه‌های ماهواره‌ای، تولیدات رادیویی، دیداری و شنیداری و توسعه و تکامل صنعت هواپیمایی و ارتباطات جهان، باعث شده تا خیل عظیمی از مخاطبان با انگیزه دیدار و بهره‌گیری از ویژگی‌های گردشگری، از نقطه‌ای به نقطه‌ای نقل مکان کنند. این چنین صنعت گردشگری روند رو به رشد سریعی را در پیش گرفته است (پارسایی، ۱۳۸۴: ۱۴). صنعت توریسم به عنوان صنعتی نوپا در جهان در حال حاضر در اقتصاد بسیاری از کشورها از اهمیت والایی برخوردار است. سعی اکثر کشورها بر این است که از درآمد و سایر مواهب این صنعت تا حد امکان بهره‌گیرند. اگر در معرفی دهستان مارز برای توسعه صنعت گردشگری بهره برده شود نه تنها در جامعه شناسانده می‌شود، بلکه می‌توان به واسطه جذب گردشگر اقتصاد محلی را به تکاپو واداشت.

واژه گردشگری

لغت گردشگری "Tourism" از کلمه "Tour" به معنای گشتن اخذ شده که ریشه در لغت لاتین "turns" به معنای دور زدن، رفت و برگشت بین مبدأ و مقصد و چرخش دارد که از یونانی به اسپانیایی و فرانسه و در نهایت به انگلیسی را یافته است. در فرهنگ آکسفورد گردشگری عبارت است از تمامی فعالیت‌های شخصی که مسافرت کرده و در مکانی خارج از محیط

همایش ملی
فرهنگ، گردشگری و هویت شهری
موسسه مهر اندیشان ارفع
National conference on
culture, tourism and city identity

معمول به مدت کمتر از یک سال متوالی، به منظور استراحت، تجارت یا اهداف دیگر اقامتی کند. گردشگری ممکن است شامل تعطیلات، سفرهای تجاری، دیدار از دوستان و آشنایان باشد (لورد کیپانیدز^۱ و دیگران، ۲۰۰۵: ۴۰). صنعت توریسم یکی از بخش‌های مهم و در حال شکوفایی جهان است، بسیاری از کشورها این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال، رشد بخش خصوصی و توسعه‌ی ساختار زیربنایی می‌دانند (ابراهیمی و خسروی، ۱۳۸۴: ۲).

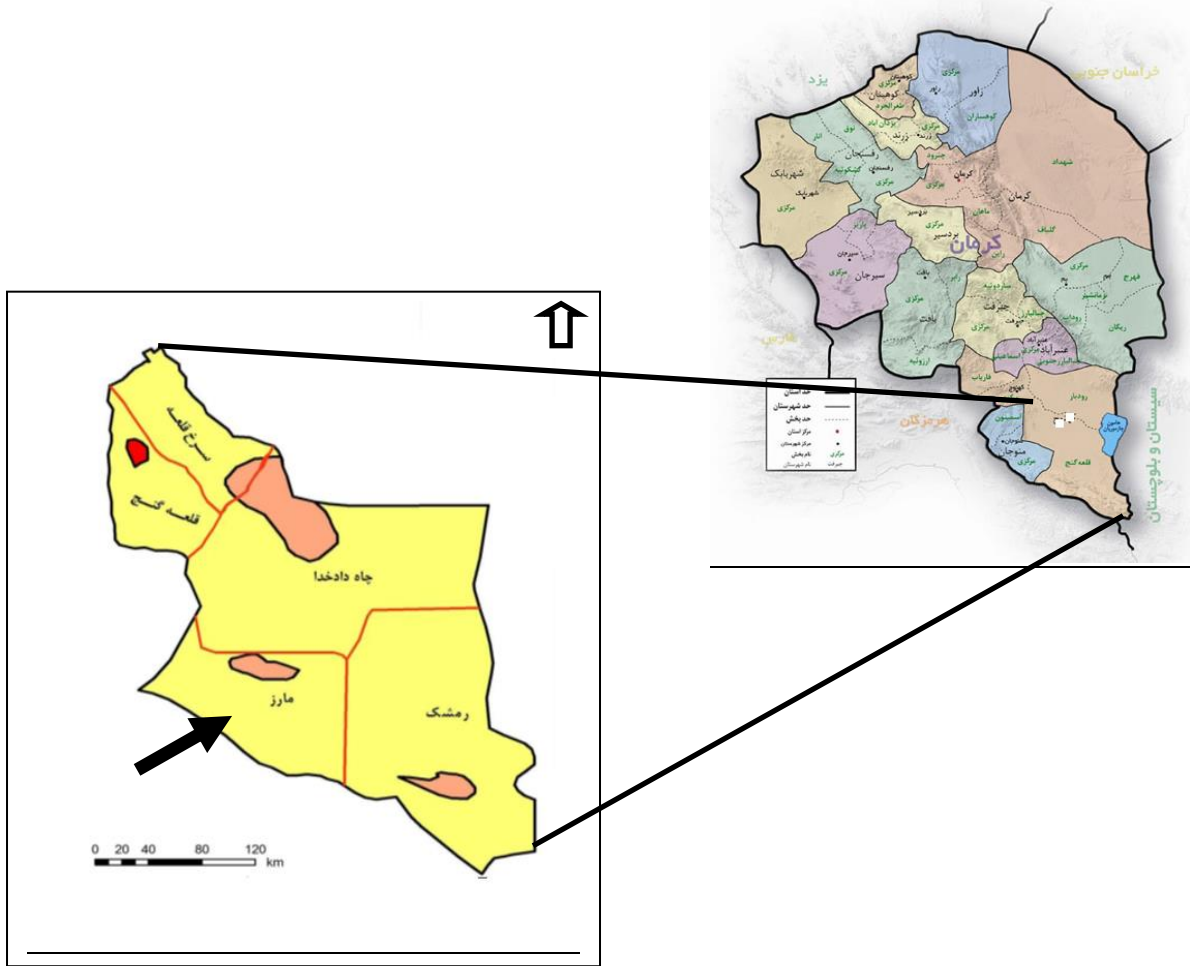
مفهوم گردشگری روستایی

گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده است و می‌توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی-اجتماعی و اکولوژیکی جوامع روستایی قلمداد کرد در کشورهای بسیاری این امر با خط مشیهای کشاورزی در ارتباط است و غالباً به عنوان راهبردی برای محیط‌زیست و فرهنگی روستایی ارتقا داده می‌شود. مسلماً گردشگری نقش اساسی در میزان توسعه و حفظ ذخایر نواحی روستایی ایفا می‌کند. با فرض اهمیت گردشگری به عنوان فعالیتی گسترده و عمومی و تأکید روز افزون در حیطه سیاست‌های توسعه ملی و منطقه‌ای و با نظر گرفتن این موضوع که تعریف مشترک و قابل قبولی از گردشگری روستایی وجود داشته باشد، توسعه گردشگری امری ضروری به نظر می‌رسد، بخصوص با توجه به اینکه ویژگی‌های این فعالیت در محل‌های خاص، بوضوح «گردشگری روستایی» را از شکل‌های دیگر گردشگری مجزا می‌کند.

معرفی دهستان مارز

شهرستان قلعه‌گنج به عنوان یکی از ۲۱ شهرستان استان کرمان می‌باشد و دهستان مارز یکی از پنج دهستان این شهرستان محسوب می‌شود که در جنوب خاوری آن واقع شده است. این دهستان از شمال به چاه‌دادخدا، از جنوب به بشاگرد واقع در استان هرمزگان، از شرق به دهستان رمشک و از غرب به دهستان گشمیران واقع در شهرستان منوجان محدود می‌شود (نقشه ۱). این دهستان از ۳۲ آبادی بزرگ و کوچک تشکیل یافته و در حدود ۱۰۰۰ تن سکنه دارد و خرمای آنجا بخوبی معروف است (تصویر ۱). وجود دره‌های فراوان در مجاورت روستاهای این دهستان از خصوصیات طبیعی این منطقه است. شیب عمومی این منطقه و وجود دره‌های فراوان در اطراف روستاها موجب شکل‌گیری رودخانه‌های فصلی شده است و پس از طی مسیر چند کیلومتری به دریاچه جازموریان می‌ریزند.

^۱ Lordkipanidze

نقشه شماره ۱: موقعیت منطقه مورد مطالعه.

تصویر ۱: تصویری از درختان خرما، مأخذ: نگارنده.

دهستان مارز به دلیل قرار گیری در کوهپایه های معروف به کوه های بشاگرد دارای آب و هوایی کوهستانی است. رودخانه های فصلی این منطقه پس از طی چندین کیلومتر به دریاچه جازموریان می‌ریزند. دریاچه پیشینه تاریخی این دهستان می‌توان چنین گفت: گرچه در منابع تاریخی هیچ نوشته‌ای درباره قدمت این منطقه سخن به میان نیاورده‌اند، شاید بدین دلیل که تحقیقات تاریخی و باستان‌شناسی در این منطقه انجام نگرفته، ولی آثار و تپه‌های پراکنده‌ی باستانی حکایت از آن دارد که منطقه مزبور در ادوار تاریخ از اهمیت خاصی برخوردار بوده است.

ویژگی‌های کالبدی-فیزیکی آبادی‌ها(محلات) دهستان مارز

فضای کالبدی محله‌ها با گذشت زمان و بر حسب نیازهای ساکنین شکل گرفته است و هر محله ضمن آنکه توسط یک مسیر اصلی خود را به مرکز دهستان(راین قلعه) (تصاویر ۱، ۲، ۳) وصل می‌کند، به همان ترتیب خود را از فضای عمومی و پر تحرک آن دور نگه می‌داشت.

۳ و ۴ بهمن ماه ۱۳۹۴

همایش ملی
فرهنگ، گردشگری و هویت شهری
موسسه مهر اندیشان ارفع
National conference on
culture, tourism and city identity

تصویر ۱: دورنمایی از روستاهای دهستان مارز و تصاویر ۲ و ۳: نمایی از راین قلعه مرکز دهستان مارز، مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۴.

توسعه گردشگری در استان کرمان

استان کرمان با پیشینه‌ای کهن در جای جای آن منابع مختلف گردشگری، شامل جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی و تاریخی گسترده شده است. یکی از این مکان‌ها دهستان مارز می‌باشد، که وجود کلات مارز (تصویر ۳) و تپه ای در مرکز دهستان (این قلعه) معروف به تپه سنگر (تصویر ۴) و هم چنین ده متروک شده بنگرو واقع در شمال شرقی دهستان مارز و روستاهایی هم چون درکلات، ناهوگان، کرچکان، نمگاز از دیگر مکان های گردشگری این دهستان هستند. اما در حال حاضر با توجه به نقش و اهمیت آن‌ها به نوعی مورد بهره‌برداری قرار نگرفته‌اند، و تاکنون در زمینه گردشگری و توسعه این دهستان هیچ برنامه صحیح و مدونی صورت نگرفته است.

دورنمایی از کلات مارز، مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۴.

تصویر ۴. تپه سنگر دید از شرق، مأخذ: نگارنده، ۱۳۹۴.

بحث و بررسی

صنعت گردشگری نقش مهمی در تنوع بخشی به اقتصاد روستایی و توسعه‌ی روستایی دارد و گامی مطمئن برای پایداری و توسعه‌ی روستاها در کلیه‌ی ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد. همانطور که در توسعه فعالیت گردشگری و جذب گردشگر در سراسر ایران عوامل اقتصادی، اکولوژیکی، اجتماعی و نهادی تأثیر گذارند؛ در این روستا نیز این عوامل در جذب گردشگر و ایجاد مشکلات بی تأثیر نبودند که برخی داخلی (محلی) و برخی خارجی (یعنی مردم غیر بومی نقش دارند) می‌باشند که در زیر به ذکر تک تک این عوامل خواهیم پرداخت.

عوامل داخلی:

ضعف	قوت
عدم تبلیغات توسط مردم محلی	مشارکت مردم بومی و عدم مقاومت در برابر ورود گردشگر
سیل گیر بودن مسیر در فصل بارندگی	وجود چندین چشمه فصلی (بهار)
	آب (چشمه) و هوای سالم
	کوه های بلند برای کوه‌نوردی
	وجود انواع گیاهان دارویی در کوه‌های این روستا

عوامل خارجی:

تهدید	فرصت
ناشناخته ماندن یا عدم تبلیغات توسط مسولین میراث فرهنگی	کم بودن مناطقی مثل این مکان در کل شهرستان

تصویر ذهنی خوب گردشگران بعد از خروج	آسفالت نبودن بخشی از جاده
عدم پرداخت هزینه برای ورود به این منطقه	آنتن دهی ضعیف خطوط تلفن همراه در برخی مواقع
	عدم مشارکت مردم برای حفظ محیط زیست
	در حاشیه قرار گرفتن منطقه

نتیجه گیری

دهستان مارز با دارا بودن شرایط محیطی و آب و هوایی مناسب یکی از مکان‌های تفریحی و نایاب در شهرستان قلعه گنج جهت جذب توریسم می‌باشد با معرفی و شناساندن پتانسیل‌های این دهستان و توجه مسئولین به امکانات و زیرساخت‌های مناسب نه تنها موجب توسعه گردشگری می‌شود، بلکه می‌تواند اقتصاد این دهستان را به تکاپو وا دارد.

پیشنهادات

از آنجایی که توسعه گردشگری در تمامی عرصه‌ها، چه در سطح ملی و منطقه‌ای و چه در سطح بین‌المللی مورد توجه برنامه‌ریزان دولتی و شرکت‌های خصوصی قرار دارد. صنعت گردشگری به صورت زنجیروار با بعضی از فعالیت‌های اقتصادی، وابستگی دوجانبه دارد و رونق آن، از لحاظ افزایش درآمد در اقتصاد، منطقه را از حالت تک محصولی خارج می‌کند و رشد اقتصادی را به علت ثبات در درآمدهای ناشی از جذب گردشگر برای دهستان مارز به همراه خواهد داشت. بر این اساس، برای بهتر وضعیت دهستان مارز در زمینه گردشگری پیشنهاداتی را اینگونه می‌توان ارائه کرد:

۱. فراهم کردن امکانات رفاهی برای گردشگران.
۲. برنامه‌ریزی مسئولین در زمینه گردشگری و توجه به مناطق روستایی به عنوان یک مرکز جذب توریسم.
۳. تشویق و ترغیب مسئولین و متولیان در زمینه‌های گردشگری و معرفی کردن دهستان مارز به عنوان منطقه مستعد گردشگری.
۴. تشویق و ترغیب سرمایه‌گذاران در زمینه گردشگری.
۵. استفاده از اصول و شیوه‌های بازاریابی الکترونیک.

منابع

- [۱] ابراهیمی، ع. خسروی‌ان، م. (۱۳۸۴) "عوامل مؤثر بر رشد و توسعه صنعت توریسم در استان مازندران"، مجموعه مقالات اولین همایش سراسری نقش صنعت گردشگری در توسعه استان مازندران، تهران، انتشارات رسانش.
- [۲] بدری، ع. (۱۳۸۸) "اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی"، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای.
- [۳] پاپلی یزدی، م. سقایی، م. (۱۳۸۵) "گردشگری (ماهیت و مفاهیم)"، تهران، انتشارات سمت.
- [۴] پارسایی، ا. (۱۳۸۴) "امکان سنجی نواحی مستعد اکوتوریسم در استان کهگیلویه و بویر احمد با استفاده از GTS"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، منتشر نشده.
- [۵] شاپلی، ر. (۱۳۸۰) "گردشگری روستایی"، ترجمه رحمت‌الله منشی‌زاده و فاطمه نصیری، تهران، نشر منشی.
- [۶] شریف‌زاده، ا. مرادی‌نژاد، ه. (۱۳۸۱) "توسعه پایدار و توریسم روستایی"، ماهنامه جهاد، سال ۲۲، شماره ۲۴۹-۲۴۸.
- [۷] رنجبریان، ب. زاهدی، م. (۱۳۸۶) "خدمات صنعت گردشگری"، اصفهان، انتشارات چهارباغ اصفهان.

- [۸] رهنمایی، م. (۱۳۹۳) "ایران توان‌های طبیعی و محیطی آن"، انتشارات مهکامه، ویرایش جدید، چاپ اول. تهران.
- [۹] محمدی مقدم، م. (۱۳۹۴) "گردشگری و محیط‌زیست"، اولین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط‌زیست پاک، دانشگاه بوعلی همدان، ۳۱ اردیبهشت.
- [۱۰] محمدی مقدم، م. آزادی، ح. (۱۳۹۴) "معرفی برخی از پتانسیل‌های گردشگری بخش مرکزی شهرستان منوجان گامی در جهت توسعه گردشگری"، اولین کنفرانس بین‌المللی گردشگری جغرافیا و باستان‌شناسی، تهران.
۱۱. Buhalis, D. & law, R. (۲۰۰۸). progress in information technology and tourism management : ۲۰ years on and ۱۰ years after the internet – the state of Tourism research. *Tourism management* , ۲۹(۴). ۶۰۹-۶۲۳.
۱۲. Greffe, X, *Rural Tourism a Lever for Economic and Social Development*, Clevedon, Channel View Publication ۱۹۹۳, p. ۲۳.
۱۳. Lordkipanidze, M., Brezet, H. and Backman, M. (۲۰۰۵). The Entrepreneurship Factor in Sustainable Tourism Development, *Journal of Cleaner Production*, (۱۳): ۷۸۷- ۷۹۸.
۱۴. Khanchouch, a. (۲۰۰۴). E-tourism : an Innovative Approach for the Small and Mediumsized Tourism Enterprises (SMTE) in Tunsinia ,Insttit Superieur de Gention de Tunis, BESTMOD Laboratory.